

ρήφανος ποιητής, πού μέσα μας είναι, καταφρονεί τους πεζούς που πάν' εκεί και χοντροκάθονται. Σ' ένα μέρος, χωρίς δριζόνια, που βλέπεις από τη λεγόμενη φύση όσο βλέπεις κι από πλυσταριό. Ψωροπερήφανο ποιητή, έχεις άδικο, κι ο κόσμος, δίκιο. 'Ο άνθρωπος ζώο κοινωνικό. Πάει για να φάει διωλεχτό το γλυκούλι του, και για να διψή και για να τότε διψή, πράματα άκόμα πιο γλυκά και διαλεχτότερα. Κ' ένα προσώπιδι μορφο να ξανοίξης εκεί με δυο μάτια από κείνα, να και η φύση, να και οι δριζόντες! Πρέπει να είσαι είκοσι χρόνων, λιμοκοντόρος, καλοντυμένος, Έρωτόκοιτος, Lovelace, και τότε το ζαχαροπλαστείο του Γιαννάκη σε μαγεύει πιο πολύ από τάνεβάσματα στους Λυκοβητούς και στις Άκρόπολες.

46

Η λίμνη του Λεμάνου και η λίμνη του Βραχουριού. Υπάρχει ψώρα εδωποτισμού και ψώρα πατριωτισμού. Η δεύτερη: — Πώς πηγαίνετε στην Έλβετία! Έχουμε στην Ελλάδα Έλβετίες άλλο τίποτε! — Μάλιστα. Μά και τη φύση την κάνει ο άνθρωπος. Τη νέα ελληνική φύση δεν την έκαμε άκόμα ο άνθρωπος, κι άνθρωπος δα μπορεί να στέκει εκεί που στέκεται ακαλλίεργητη, άπειραχτη, πρωτόγονη, ή οδύνηρη, αν αγαπάτε (μήτε καλή μήτε κακή), φύση. Τις γνωρίζω τις μορφάδες όλες του φυσικού κόσμου του ελληνικού. Μά τούτες ως την ώρα φανερώνονται στα μάτια λίγων αρχαιολόγων μόνο, ελληνιστών κ' ελληνολατρών.

47

Η θεοσκεία. Κάπως γνωρίστηκα μ' αυτή, μά ποτέ δεν την αίστάνθηκα. Κάποτε, σε διαφορετικούς καιρούς της ζωής μου, κι αράδ' αράδα, θέλησα να παίξω ρόλο χριστιανού, βουδδιστή, πολύθεου. Μά πάντ' από διαβάσματα κ' εντύπωσης καλαισθητικές, υποθέτω. Οι εκκλησιές με συγκινούν μά πάντα τη φαντασία μου πιο πολύ και τα αισθητήρια δχι την καρδιά μου. Τό λιβάνι με λαγγυεί το ίδιο και σά μυρίζομαι το τραντάφυλλο. Στην εκκλησία παιδί θυμόμ' να τις αγάπες μου, κ' έμειν' από τη θύμησή τους έκστατικός. Ίσαμε προχτές έννοιωθα την ανάγκη να πηγαίνω στην εκκλησία τη ρούσικη. Ένας Εθαγγελιστής τοιχοζωγράφιστος, ένας άγγελος ελαφροπειτώντας τάχ' ανάμειν' από τα κονίσματα του

Ίεροῦ, ο χορός, το ρυθμικό συγκρίσμα του ναού με τους δερμονικούς τον χρωματισμούς, με τραβούσανε. Μά γαργαλίζανε και μου γίνονταν θνείρα τα γονατίσματα κάποιων, ώραιων πάντα μπροστά στα μάτια μου, γυναικών, κορμιώνε λιγύσματα, λαιμών αποκαλυπτικά ξεγυμνώματα. Παλληκάρη, σάν πρωτοήρθε στην Αθήνα, εκεί πρωτοόραξα. Κόντεψα μιά φορά στα νιάτα μου ναγαπήσω με μιάν αγάπη ποράξενη μιάν εικόνα της Κοιμικαρίας την αγία Εδωφμία. Άννατά διαβάξω, απαγγέλλω κομμάτια από την Παλαιά Γραφή κι από τροπάρια της βυζαντινής ποίησης μ' εδωφαίνονε τα στρογγυλά τα λόγια τους όμοια με τους στίχους του Οδγκώ και του Βαλαωρίτη. Τη θερησκευτική συγκίνηση την απόλαυα μονάχα σε κάποιες μου κοριτσιών αγάπες που ποτέ δεν κατώρθωσα να τα πλησιάσω. Μήπως και του Θεού το σημαντικό το γνώρισμα δεν είναι τάχα το απλησίαστο; Και μόνο η τέχνη μου φανερώθηκε σά θερησκεία κι από την τέχνη, πρώτ' απ' όλα, το ποίημα.

48

Η Αθήνα έχει το χρώμα. Και πιο πολύ από το χρώμα, τη nuance τη χρωματιά, αν αγαπάτε. (Δηλαδή τὰ ν ε ρ α, το άπέραντο ατλαζένιο γαλαζοφύρεμα τουδρανού της). Δεν έχει πρασινάδες ξερότοπος. Έχει το μάρμαρο που σπιθοβολά. Κι ο Θεόφιλος Γωτιέ βλέποντας την Αθήνα, κατάλαβε από το μαγαλειό του Θεού. Δεν έχει το δέντρο. Έχει τον άέρα. Έχει ταρχαία. Τίποτε τωρινό. Τα τωρινά, βάλ' τους ρίγανη. Έχει τα Μουσεία. Όμως δχι τη ζωγραφιά. Το άγαλμα. Κι δχι τόσο το άγαλμα, όσο το ανάγλυφο. Κι δχι τόσο το ανάγλυφο, όσο το σύντριμμα. Είναι κάποιον τάφοι, περιβόλια. Κ' είναι κάποιον τάφοι που δεν τρέφουνε και το φτωχότερο χοιτάρι, μά που είναι όλο από πέτρα κι από αγάλματα. Η Αθήνα. Κοιμητήρι από τάφους του δεύτερου είδους. Η Αθήνα ή παντοτινή, μά δχι και η Αθήνα που έτυχε να είναι και πρωτεύουσα του ελληνικού βασιλείου. Θα ήθελα ένα έργο τέχνης, βιβλίο, ποίημα, δράμα, μυθιστόρημα, περιήγηση, που να καθρεφτίζει έτσι σε όλα και με όλα της την αιώνια την Αθήνα.

49

Όμως έχω κάτι πολύ θηλυκό μέσα μου. Καταλαβαίνω πως μου έρχονται δάκρυα, πως δε μπορώ

να τα κρατήσω, κ' εκεί που ένας άντρας θάδειχνε τη γροδιά του ή το πολύ πολύ μιά καταφρόνηση. Άντρας μπορεί να είναι κάποτε ο νους μου. Μά είναι τούτο άρκετό, με μιά καρδιά γυναικεία;

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Σουφρώνει τα φρύδια του ο Άγας.

— Κι άμ' ή μάμμα σου; του λέει: ποιός θά την πάρη στο λαιμό του τη μάμμα σου; Κι ο πατέρας σου;

— Αφεντέσημ Έφεντημ, τίποτις δέν είναι αυτά. Ο πατέρας μου είναι μισός μουσουλμάνος. Η γριά πάλι, θά φωνάξη, θά κλάψη, κ' ύστερα θά μερώση. Τί θάκανε αν εΐτανε θάνατος; Έδω έχει ή Προφήτη ή θάνατο.

Κοντοστέκεται ο Άγας και τον καλοδλέπει: στα μάτια.

— Και ποιός θά σοῦ πάρη τη ζωή ά δέν άλλα-ξοπιστήσης;

— Η αγάπη. Έμπαινα χτές στοῦ πύργου σου την αὐλή. Στο γωνιακό του παράθυρο εΐταν έν' άσπρο γατάκι κ' έπαιξε με τοῦ γιαιουμιού τα κλω-νιά. Γλυστράει εξαφνα το γατάκι και πέφτει μες στην αὐλή. Προβάλλει άμέσως ένα πρόσωπο, σκύδει, σέρνει μιά φωνή και χάνεται πάλι μέσα στον πύργο.

Πετάχτηκε τότες ο Χασάνης άγριεμένος κ' έ-τρεξε κατά το χαρέμι.

— Άμάν, Έφέντημ, στάσου! Άν είναι να παι-δευτή κανένας, εγώ πρέπει να παιδεύω, που εΐχα μάτια κ' εΐδα ένα πλάσμα που ήλιος δέν τάγγιζ' ά-κόμα. Μπήξε το μέσα μου το χαντσάρι σου, να μη λές πως ζή εκείνος που την εΐδε την κόρη σου.

Στέκεται ο Άγας κι άγριοδλέπει.

— Δεν έχεις χαντσάρι μαζί σου; Νά, το δικό μου. Χώστο ίσια μες στην καρδιά μου. Θυμήσου όμως το χτεσινό τάξιμό σου. Στοχάσου το τί θά είμαι σά γίνω παιδί σου. Στοχάσου πως άγρόρι δικό σου δέν έχεις. Στοχάσου τί τρομερός πολεμιστής του Προφήτη γίνεται το ρωμιόπουλο και σε τί λογής χέρια θάρήσης τη δύναμή σου όταν ο Άλλάχ σε κράξη κοντά του.

*) Η άρχή στον αριθ. 353.

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Σηκώθηκε τώρα κι ο Όρέστης και προσπαθούσε να της πιάσει τα χέρια και να τη βάλει να καθί-σει και να την παρηγορήσει. 'Ο! πώς να του ξεφύ-γουν τέτοια λόγια! Και τώρα πως να την παρη-γορήσει, πως; Η Χρυσούλα δέν πήγε ποτέ μαζί του στο Μουσείο του Μορώ... Ναι, τώρα θυμάται... Φίλησε τη Νόρα... Εΐτανε με τη Νόρα... Θέ μου!

Πάλευε ή Χρυσούλα, προσπαθώντας να ξεφύγει το άγγιγμα του Όρέστη. Στα χέρια της μέσα το μεταξωτό μαντηλάκι της γίνθηκε χίλια κομμάτια. Το δαχτυλίδι της έσφιξε το δάχτυλο, σά νάτανε φίδι... ('Ο! Θάνατε! Θάνατε!)

— Σώπα! Σώπα, Χρυσούλα! Μην κάνεις έτσι! Σουχώρεσέ με!

— Όωω!

(— 'Ο! νάμουνά μόνη, να κυλιστώ χάμω, να

*) Η άρχή στον αριθ. 355.

ξασκίω με τα νύχια μου τα στήθια μου και να βάλω μιά φωνή όσο μπορούσα πιο δυνατή και πιο στριγγιά για να γκρεμίσω τα σπλάχνα μου... 'Ο! πονώ! πονώ!...)

Πήγαινε κ' έρχότανε μέσα στην κάμερα, αλα-λισμένη Δέν τολμούσε να μιλήσει. Φοβότανε, αν άνοιγε το στόμα της θάβγαζε άναρθρες φωνές ζώου που κυνηγούνε και στριγγιώνουνε, ή ζώου που πεινά και κλαίει, ή ζώου που σφάζουνε... Πνιγότανε. Ένα φίδι κουλουριαζότανε στο λαιμό της. Θέ μου! Α πλώσε τα χέρια της κι άρπαξε τη χρυσή άλυσι-δίτσα, την έκαμε χίλια κομμάτια και πέταξε πέρα το σταυρό που φορούσε... Αλάφρωσε λίγο... Έπεσε στον καναπέ, ξεκούμπωσε τη ρόμπα της στα στή-θια και πήρε βαθιά την άναπνοή της κι άναγερτά και κουραμέννα πέσανε τα χεράκια της στα γόνατα και εΐπε:

— 'Ο Θάνατε! Θάνατε!

— Τί έχεις, Χρυσούλα; Τί είπες; Σώπα! Σου-χώρεσέ με!

— Νά σε συχωρίσω; Τί μου έκαμες; Μου έ-καμες τίποτα; Τίποτα... Δέ μου έκαμες τίποτα...

Μιά σιωπή βαρεία έπεσε. Ο Όρέστης άνήσυ-χος πηγαίνονόχτανε. Θάδινε τη μισή του τη ζωή να

βριτκότανε στην άκρη του κόσμου. Πώς ν' άντικρύ-σει τη Χρυσούλα; Τί να της πει; Άκούμπησε το μέτωπό του στα τζάμικα και κύταζε τη νύχτα. Χωρίς να το θέλει έβγαλε από την τσέπη του το ρολόι, τάχατε για να δεί τί ώρα είναι, μά δέν είδε τίποτα.

— Βιάζεσαι, Όρέστη, βιάζεσαι; Αλήθεια, θάνατι πια μεσάνυχτα. Έσφιγγε τα δόντια της για να μην κλάψει κ' ή φωνή της έβγαине σφυριχτή.

— Μεσάνυχτα! από τώρα;

— Βλέπεις, Όρέστη; Μεσάνυχτα... Είναι και-ρός...

Τό χαμόγελο πάλι, σά χαροντικό δρεπάνι, έ-σφαξε το στόμα της, μες στη μέση.

(— 'Ο! να φύγει! να φύγει!)

— Όχι... Έχω ακόμα δέκα λεφτά... Γιατί βιάζεσαι, Χρυσούλα;...

— Άα! έχεις ακόμα δέκα λεφτά!

Έσφιξε τα χέρια της, στα μάτια της πετα-χτήκανε δυο μεγάλα δάκρυα, ρήχτηκε και πήρε το καπέλο του, ένας κόμπος σιδερένιος έσκιζε το λαιμό της, κ' ή φωνή της έτρεμε από την άγανάκτηση και τον άγριεμό:

— Πήγαινε! πήγαινε! Πάρε το καπέλο σου.

Δὲν ἄργησε νὰ μαλακώσῃ ὁ Χασάνης. Ξανακάθισε στὸ μιντέρι του. Ὁ Ἡλίας, σιωπηλὸς τώρα, ἔσκυψε καὶ περίμενε ἕνα λόγο ἀπὸ τὸν Ἀγᾶ.

— Παιδί μου, τοῦ λέει ὁ Ἀγᾶς, συλλογίσου το πάλι. Συλλογίσου τὴ μάνα σου, τὴν κατάρτα τῆς μάνας σου. Τί καλὸ θὰ δῆς ὕστερ' ἀπὸ τέτοια κατάρτα! Στάχτη θὰ σὲ κάμῃ καὶ σένα καὶ μᾶς.

— Χίλιες κατάρτες δὲν πιάνουν μπρὸς στοῦ Προφήτη τῆς χάρης. Ὁ Προφήτης τὸ θέλει, τὸ προστάζει, δικὸς σου νὰ γίνω. Ἐκεῖνος εἶναι ποῦ τὸ γκρέμισε τὸ γατί.

Σαυτὸ πιά δὲν εἶπε τίποτε ὁ Ἀγᾶς. Σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ πρόσταξε νὰ φέρουν τὰ νταβούλια.

Ἦστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα, ξεκούφαιναν τὸ χωριὸ νταβούλια καὶ πιστολιές. Εἶταν τὸ συννέει τοῦ Μπραϊμή.

Τὸ τί ἐγίνε στὸ ἔρμιο τὸ σπιτικό τοῦ Ἡλίου σὰν ἔμαθαν οἱ γονιοὶ τοῦ πῶς τούρκωνε τὸ παιδί τους καὶ παίρνει τοῦ Χασάνη τὴν κόρη, εἶναι ἄλλη λυπητερὴ καὶ μακρινὴ ἱστορία.

Μέρες καὶ μέρες βιάστηκαν οἱ γάμοι τοῦ Μπραϊμή καὶ τῆς Μελέκης. Ἀλλες τόσες μέρες μπαινόγαῖναν οἱ γίαντες ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ μαύρου τοῦ Προστοῦ. Τέτοιο ἀστροπελέκι ἀπάνω σιάσπερο κεφάλι του, δὲν μπόρεσε ὁ καημένος νὰ τὸ βαστάξῃ. Ἡ γριά ἔζησε μερικοὺς μῆνες ἀκόμα, γιὰ νὰ δώσῃ, ὡς φαίνεται, καλὰ τὴν κατάρτα της.

Τί τὰ θέλεις, πρέπει κάποτε νὰ τίς πιστεύῃς αὐτὲς τίς κατάρτες. Εἶδαμὴ, γιατί πέθανε ἡ Μελέκη στὸν τρίτο τὸ μῆνα της; Γιατί τρελλάθηκε ὁ Ἀγᾶς καὶ τονε δέσανε χεροπόδακα καὶ τὸν ἔδερναν ἀλύπητα νὰ τονε γιατρέψουν, καὶ αὐτὸς θεράπευα πιά δὲν εἶδε; Γιατί τὰ μισόχασε καὶ ὁ Μπραϊμὴς καὶ πούλησε πύργους, καὶ ἔκαμε χτήματα, καὶ πήγε κ' ἔχτισε τὴν πετροφυλιά ἐκεῖνη ἀπάνω στὴν Τάμπια, καὶ ζοῦσε ὀλομόναχος, καὶ μῆτε Τούρκο νὰ δῇ δὲν ἤθελε μῆτε Χριστιανὸ, ὅπου πέθανε χρόνια κατέπι, καὶ χάρη νάχῃ τὴ διαθήκη του, ποῦ ἔλεγε νὰ φέρουνε μὲ τὴ σερμαγιά του νερὸ στὸ χωριὸ, καὶ τώρα βλογοῦν τὴν ψυχὴ του Παπάδες κ' Ἰμάμηδες.

Τί ἄλλο εἶταν ποῦ τὴν ἔφερε ὅλη ἐκεῖνη τὴ σφοδρά!

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΙΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

καὶ πήγαινε!

Τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν ἔσπρωχνε πρὸς τὴν πόρτα.

— Ἀα! ἔχεις ἀκόμα δέκα λεφτά! Πήγαινε μὴν ἄργήσεις! Πήγαινε μὴν ἄργήσεις!

Ἐτρεμε σύγκορη.

(—ὦ, νὰ μπόρῃς νὰ κρατηθῶ, νὰ κρατηθῶ καὶ νὰ μὴ λιγοθυμῶ!)

Ἄνοιξε βιαστικὰ τὴν πόρτα, κρατοῦσε μὲ τὸ ζερβὸ τῆς χεῖρ τὴν καρδιά της ποῦ τὴν πονοῦσε καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς χεῖρ τὸν ἔσπρωχνε καὶ τοῦλεγε σὰν τρελλή, ἑαγριμένη, μουγγά.

— Πήγαινε! Πήγαινε!

III

Ὡς ἔκλεισε τὴν πόρτα μὲ κρότο ξοπίσω του, σωριαστικὰ ἡ Χρυσούλα χάμω. Ἐβλεπε τὸ κεφάλι της μέσα στὰ γόνατα καὶ τὰ μαλλιά της λυθῆκανε καὶ ξεκούμπωσε ξεσκίζοντας τὴ ρόμπα της γιὰ ν' ἀναπνεύσει, γιὰ νὰ μὴν πνιγεῖ. Ἀναστράναζε βαθιά, σὰ ζωὴ πληγωμένη.

Κ' ἔπειτα ξάπλωσε χάμω καὶ ἄνοιξε τὰ χέρια της κ' ἔβλεπε μιά φωνὴ στριγγιά, ποῦ ἔσκισε μέσ'

ΛΙΓΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΤΡΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ

Ἦστερ' ἀπὸ σεβαστὸ διάστημα καιροῦ, ὁ Πέτρος Βασιλικὸς ἔκρινε καλὸ νὰ μοῦ ἀποκριθῇ σὲ κάποιον μου ρώτημα καὶ νὰ μοῦ λύσῃ μιά μικρὴ ἀπορία. Δυστυχῶς ὅμως, μῶλο ποῦ παραδέχεται πῶς ὁ χαρακτηρισμὸς του δὲν εἶταν καὶ τόσο πιτυχιμένος, δὲ θὰ μπορῶ οὔτε τούτῃ τὴ φορὰ νὰ συμφωνήσω μαζί του. Νομίζω πῶς ὁ Παλαμάς σ' ὅλα του σκεδὸν τὰ ἔργα (καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ἐξαίρω τὰ πρῶτα του) εἶναι κύριος τῆς τέχνης του, καὶ παντοῦ ἀπὸ τὴν ποιητικὴν του πηγάζει καὶ τί τὸ ταιριασμένο καὶ τὸ ἀρμονικόν. Ὅσο καὶ ἂν ἔψαξα καὶ γύρισα, δὲ μοῦ σταθῇκε δυνατὸ νὰ βρῶ μῆτε τὸ παραστράτισμα, μῆτε τὸ τέντωμα τοῦ ποιητῆ. Αὐτὸ μὲ καὶ νὰ ὑποψιάζομαι πῶς ἡ νέα ἐπεξήγησι τοῦ Βασιλικοῦ δὲν ἔχει βάση πραγματικὴν· τοῦτο δείχνεται καθαρά, ἂν πάρουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμά, ποῦ ἀνεβαίνει σὲς πρὸ ἀψηλές, σὲς ἀνώτερες σφαῖρες, (γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴ φρασεολογίαν τοῦ Βασιλικοῦ), τετοια σὰν τοῦ: «Ἰαμβους καὶ Ἀνάπαιστους», «Ἐκατὸ Φωνίς», «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου», κτλ., ποῦ χωρὶς ἄλλο στέκονται τὰ πρῶτα, ἢ μέσα στὰ πρῶτα, ἔργα του. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ θάτανε καλὸ ὁ ἴδιος κριτικὸς νὰ μᾶς φωτίσῃ καὶ τούτῃ τὴ φορὰ, ξεχωρίζοντάς μας τὸ θετικὸ καὶ τ' ἀρνητικὸ μέρος τῆς ποιητικῆς, καθὼς καὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐργασίας τοῦ Παλαμά. Κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ ὑπαινιγμὸς ποῦ μᾶς κάνει ὁ Πέτρος Βασιλικὸς, σχετικὰ μὲ τὴν προσωπολατρεία καὶ τὴν ὁμολογίαν του γιὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ποιητῆ, μοῦ φαίνεται ἀταίριαστος· γιὰτὶ στὰλήθεια, τὴν προσωπολατρεία καὶ τὰ τέτοια πρέπει ν' ἀναζητήσουμε σ' ἄλλα στρώματα τῆς ρωμαϊκῆς ζωῆς, καὶ ὄχι· στυλὸς δὲν τρεῖς σωστοὺς τεχνίτες μας, γενικὰ παραγνῶν, σμένους.

Ὅσο γιὰ τὸ βάλσιμον τοῦ Παλαμά στὸ πλάι τοῦ ποιητῆ τῶν Ἐλευτέρων Πολιορκημένων, μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι νωρὶς γιὰ κάθε τέτοιον ἀσκοπὴ συζήτηση· σωστὸ εἶναι ν' ἀφήσουμε τὸν αὐριανὸ κριτικόν, τοποθετημένον στὴν κατάλληλη ἀπόστασι, νὰ ξεδιαλύνῃ τὰ διάφορα τοῦτα σημάδια· κάθε ἐπικλήρυξη καὶ ἀποκήρυξη, κάθε μεγαλότερος καὶ μικρότερος (καθὼς τώρα τελευταῖα εἴχαμε μερικὰ νεανικὰ κρούσματα) πηγάζου ἀπὸ ἀσάφιστατες μανίαι καὶ τὸ

μόνο τοὺς ἀποτελέσματά εἶναι χάσιμο καιροῦ. Μὰ οὔτε πάλι ἔχει δίκιον ὁ Π. Βασιλικὸς νὰ δέρεται γιὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀσέβειαν ποῦ παρακίνησε μερικοὺς νέους νὰ συγκρίνουν τοὺς Ἀ' Ἐλευτέρους Πολιορκημένους μὲ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου»· γιὰτὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνῶμε πῶς πάντα οἱ Ἀ' Ἐλευτέροι Πολιορκημένοι εἶναι μὴν ἀτέλειωτη προσπάθεια, καὶ πῶς ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», ὅσο καὶ ἂν ὑστερεῖ στὴν ἀφάνταστη τέχνη τοῦ Σολωμοῦ, μολαταῦτα ἔχει κατὰ τὸ τελειωμένον καὶ τὸ ἄριστον, ἔχει τὴν λυρικὴ καὶ βαθειοστόχαστη σκέψιν, ἔχει τὴν πλατεῖαν καὶ δυνατὴν πνοήν, ἔχει κατὰ τὸ πρωτόφαντον γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, καὶ τὰ τόσα ἄλλα—δὲ θέλω τώρα νὰ τοῦ κάνω κριτικὴν—ποῦ κρίνοντάς το, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδεολογικὴν καὶ ἀπὸ τὴν τεχνικὴν μεριά, ἀναγκάζομαστε νὰ τοῦ δίνουμε ξεχωριστὴ θέσιν.

Δὲ θέλω ν' ἀρνηθῶ τὴν νέα σοσιαλιστικὴ φάσιν τοῦ Πέτρου Βασιλικοῦ, οὔτε τὸν τεχνικόν, δαμένον στενὰ μὲ τὴν καινούριαν τοῦ ἐξέλιξιν· ἀναγνωρίζω καὶ τὸ θάρρος του καὶ τὴν εὐλικρίνειαν του καὶ σὲ πολλὰ τὴ φωτεινὴν του γνώμην. Μὰ θέλω τὴν κρίσιν του πρὸς πλατεῖαν καὶ λιγώτερον ἀποκλειστικὴν, μ' ἄλλα λόγια τίς κριτικὰς του περιστότερον κριτικὰς καὶ λιγώτερον πολεμικὰς. Ὁ ἴδιος λόγος τόνε φέρνει σὲ θέσιν νὰ περιφρονῇ καὶ ν' ἀποκηρύχῃ τὰ τραγοῦδιόν του, ποῦ μολαταῦτα ἐγὼ ἐκκολοῦθω νὰ τάγαπῶ, καὶ πολλὰς φορὰς νὰ σκῶ ἀπάνω τους καθὼς σὲ κατὰ ὥραιον.

Π. ΦΛ.

GENEBEZIKA ΓΙΩΒΙΛΑΙΑ*)

Στὴν Alphonse Chrétien

Μοῦ ἐπιτρέπεται, θερρῶ, νὰ μιλήσω ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Νουμά» γιὰ τὴ Γενέβην. Δὲν εἶναι ξένη, ἰδιαίτερα στὰ μέρη μας. Καθὼς ἐκβόγοντας τῆς Γενέβης τόνομα θυμᾶται τὸν Eynard καὶ τίς γενναῖες συνεισφορὰς ὡς καὶ αὐτῶν τῶν μανδελιδῶν, καὶ πολλοὶ θάχουνε ἀκουστὰ τὴν τιμητικὴν ὑποδοχὴν ποῦ ἐγίνε στὸ δικὸ μας τὸν Ἰ. Καποδίστρια, ὅταν ἔδωκε τὴν παρτίκλῃν του ἀπὸ γραμματείας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρουσίας. Εἶν' ἀλήθεια πῶς καὶ ὁ Καποδίστριας δὲν εἶχε σκιαχτεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ, στὸ

*) Τὸ ἄρθρον αὐτὸ μᾶς στάλθηκε τὸ καλοκαίρι, μὰ τὸ ἀργήσαμε γιὰτ' εἶχαν ἄλλα σειρά.

τια, τοὺς διαδύτες, τ' ἄστρα καὶ δὲν μποροῦσε τίποτα νὰ δεῖ, τίποτα νὰ λογιᾶσαι. Πάντα τὸ κόκκινον σύγγεφον (ἀπὸ ρόδα; ἀπὸ αἷμα;) σκέπαζε τὰ μάτια της καὶ τὰ καίει. Πότε πάλι καθίζε στὸ πιάνο κ' ἔρηνε τὰ δάχτυλά της ἀπάνω τοῦ κ' ἔπειτα σηκωνότανε πάλι.

Ἀτέλειωτη νύχτα. Ἦθελε νὰ σῇσει τὴ λάμπα καὶ φοβότανε. Ψυχόρμητα ἐνοίωθε κάποια συντροφιά, κάποια παρηγοριά στὸ φῶς—σὰ νὰ διώχνει τίς μαῦρες σκέψεις καὶ αὐτὸ ὅπως ἡ φλόγα διώχνει τ' ἄγρια θηρία. Ἐβγαίνει πάλι στὸ μπαλκόνι.

— Ἀτέλειωτη νύχτα... Ἀτέλειωτη νύχτα... ἔλεγε καὶ ξανάλεγε καὶ τὸ αἶμα βουβοῦσε στὰ μηλίγγια της, σὰ μελισσοδοί.

Πότε της δὲν πεθόμυσε τὸν Ὀρέστη, σὰν ἀπόψε. Ὅλη της ἡ σάρκα κοκκίνιζε ἀπὸ τὴν ντροπὴν.

— Θέ μου! Θέ μου! γιὰτὶ αὐτὴ ἡ τρομακτικὴ, ἀχόρταγη δίψα τοῦ φιλοῦ! Ὀρέστη! Ὀρέστη! Μὲς ἀπὸ τὴν ποκαμία μου, τὸ κορμί μου ὑφάνεται σὰ λαμπάδα καὶ καίει καὶ λιώνει... γλυκὸ κ' ὑποταχτικὸ καὶ μαλακόν, σὰν κερί, μέσιν στὰ χέρια σου τὰ ζεστά!

Ἡ μοναξιά ἀναρόσησε καὶ στάθηκε γύρω της, σὰ μπεντάκα φυλακῆς, τὴ νύχτα. Καὶ τρώμαζε.

στὴ μέση τὴ νύχτα καὶ ἀνυπερβόθηκε λίγο ἔτσι ποῦ εἶτανε πεσμένη πίσω καὶ ἀκούμπησε τὸ κεφάλι της μέσα στὰ χέρια της καὶ ἄνοιξε τὰ μάτια τρομακτικὰ καὶ γυάλινα καὶ κύταζε. Ναι, ναι... νὰ τοὺς ἐκεῖ μπροστὰ της, ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Ἄλλη καὶ σμίγουνε τὰ χέρια τους, τὰ κεφάλια, τὰ γόνατα. Κ' ἔπειτα... ἕνα σύγγεφον κόκκινον πέρασε ἀπὸ τὰ μάτια της, δάκρυα σὰ φλόγες μπήκανε μπροστὰ στὰ μάτια της καὶ δὲν ἔβλεπε πιά τίποτα... Τί κάνανε; Τί κάνανε;

Ὅλη ἡ φρενιτιδα τῆς σάρκας ἀναψε τὸ αἷμα της, τὰ μαλλιά της, τὰ χεῖλιά της, τὰ μπράτσα.

— Ὀρέστη! Ὀρέστη!

Πετάχτηκε ἀπάνω ξεφρενιασμένη καὶ ἄνοιξε τὸ παράθυρον νὰ μὴν πνιγεῖ. ὦ! νὰ πῇσι ἀπὸ τὸ μπαλκόνι καὶ νὰ σωριαστεῖ σὲς πέτρες χάμω, σωρὸς ἀπὸ αἷμα καὶ σάρκα καὶ θλιότητα.

— Ὀρέστη! Ὀρέστη! μὲ πεθαίνει! Τί σοῦ ἔκαμα;!

Δὲν ἤξερε τί ἔκανε, δὲν ἤξερε τί ἔλεγε. Πότε ἔμπαινε μέσα στὴν κάμερα καὶ πλανότανε ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἀπὸ τὸ πιάνο, ἀπὸ τὸν τοῖχο, ἀπὸ τὴν ἔκρη τοῦ καναπέ γιὰ νὰ μὴν πῇσι.

Πότε πάλι στὸ μπαλκόνι καὶ κύταζε τὰ σπῆ-